

Картичка от София, между ирония и униние

5-ти ноември 2014 г. | От Томас Деян

Представителството на ЕС в София.

Две снимки, направени при разходка в центъра на София, са достатъчни за да илюстрират карикатурното схващането, че "обикновените хора" на тази страна, най-бедната в ЕС, имат нашите европейски институции. Тези снимки показват впечатляваща модерна сграда (дори и ако имаме право да не бъдем прекалено съблазнени от тази архитектура, която безспорно напомня на някои сгради, изникнали от земята на европейския квартал на Брюксел, докато институциите на ЕС нарастват и стават по-сложни). Офис на Постоянното представителство на ЕС, сгъшен в грохнали сгради, като тези, които изобилстват в сърцето на българската столица. Най-големите оптимисти ще видят тук не без цинизъм архитектурен жест направен на град, който има крещяща нужда от обновяване, другите може-би ще видят тук символа на слепотата, която се проявява от "западните европейци" пред общества, чието отваряне за необузdana пазарна икономика предизвиква социални катастрофи и експлозия на неравенствата. Като илюстрация, приблизително един милион (от 8-9 милиона) е броят на българските граждани, които са напуснали страната откакто тя се присъедини към Европейския съюз през 2007 г..

Като продължим пътя си, виждаме тук и там проекти, финансирани благодарение на европейските фондове и си казахме, че не, определено нещата не са толкова прости, че е необходимо повече от всякога, да не се добавя гняв към объркването, отдавайки се да бъдат залети от чувства, които подхранват популистки рефлексии. Не Европа (или по-точно неговите политически и административни институции) може да носи отговорност (или най-малко единствено отговорна) за злините, които морят това общество. Обаче, в страна, която има нужда от правителство, при почти общо безразличие, тъй като всичко са на мнение, че резултатите от настоящите преговори не са от значение, тъй като политическите партии, които са довели своите лидери на власт, са корумпирани, и едните и другите, може да се запитаме за знаците, дадени от Европа към народа на тази страна или дори за начина, по който се очаква може-би той да бъде отклонен и манипулиран за да служи на буквално отвратителни планове. Ще илюстрирам това през призмата на "културните институции" в областта на музиката, което само по себе си е красноречиво.

Продължавайки нашата разходка в центъра на София, лесно е да се видят луксозни магазини, за които е безполезно да се говори, тъй като те отразяват тук както и другаде, абсолютното

неравенство. По-интересното, обаче, са многото витрини с много банални спортни стоки по търговската улица Витоша. В тези магазини са изложени маратонки от международни марки като известния Nike Air, продавани между 200 и 250 лева (около 100-125 евро), което би могло да бъде нормално?

Оказва се, че минималната работна заплата в страната е 350 лева (175 евро) и това е нивото на заплата (или малко повече), което е щедро отпускано на музикантите от повечето оркестри на провинциални градове (заплатите в София са малко по-високи). **По принцип, заплата на един музикант, който, за да се изгради е трябвало да учи и практикува поне петнайсет години по 6-8 часа и повече на ден в продължение на много години, да издържи изключително труден и високо селективен приеман изпит,** е царски възнаграден с месечна заплата, която не му позволява да си купи два чифта маратонки ... С една дума, не само предлаганата заплата по своята същност е мизерна, но тези артисти, които някога са живели като елит носейки гордостта на своята страна, всъщност сега са напълно декласирани, считани от обществото наравно с всеки нещастник, който няма нито квалификация, нито умения. Резултатите са явни – младите хора все повече се отказват от музикалната професия и от всяка перспектива за кариера, така че Софийската Академията (български еквивалент на Висшата консерватория по музика и танци в Париж), трудно намира кандидати да учат в нейните класове. Така наскоро нито един кандидат не се е явил на приеман изпит за класове по кларинет, тромбон и тимпани.

Разбира се, трябва да се съобразим с реалностите: така наречената сериозна музика вече не привлича младите, частните инвеститори като че ли не се интересуват от образованието и културата, а икономическата криза не пощади бюджета на държавата. Държавата? Нека поговорим за нея. В продължение на много години, правителствата са наследявали с постоянство: **авторитарна културна политика по своята форма, неефективна дори деструктивна със своите ефекти.**

Първо, бюджетът на Министерството на културата постоянно намалява за да достигне смешно ниско ниво: 0,4% от общия бюджет (или около 200 милиона лева), от който значителна част се отнася до запазване на културното наследство. Тъй като общините са все по-финансово обезкървени, колкото повече държавата стяга обръча на финансовото състояние на културните институции, толкова повече те се чувстват овластени да я имитират по отношение оркестрите, за които те отговарят.

Исправени пред тази пагубна финансова ситуация, Министерството на културата от няколко години прилага без никаква консултация с въпросния сектор система, представена като правилна, съвременна и последователна: "делегираният бюджет" или перфектният израз на фалшивата добра идея.

Субсидирането на оркестрите от министерството се изчислява пряко на базата на продажбата на билети. Колкото повече оркестърът носи пари, толкова повече пари осигурява държавата. Логично, нали? В края на краищата, без да се опитваме да правим паралели с дебата във Франция, който се отнасяше до Министерството на Фредерик Митеран, не става ли дума за опит да се постигне "култура за всички", борейки се с елитарността, която тя възплава много често чрез неговото разпространение извън традиционните застаряващи кръгове? Да, но тази прилагана логика има предимно ефекта да трансформира несръчно „печелившите“ оркестри от министерството, с риск да се съсипе всичко, което може да остане амбициозно в културна политика.

В действителност, тъй като единственият критерий за осигуряване на минимума за функциониране на един оркестър, е продажбата на билети, само икономическият критерий трябва да определи избора на програми: кой би бил достатъчно луд да програмира „трудни“ произведения или световни премиери? Нито един разумен директор, разбира се! Цели участъци от репертоара са изоставени в полза на добрите стари сигурни стойности, чиито шедеври се играят и преиграват до втръсване. Нещо повече, тъй като е необходимо да се умножават приходите, и че публиката не може да си позволи да плати скъпи билети, е целесъобразно да се увеличат концертите и репетициите за артистите и техниците, които от много години са подложени на голямо натоварване на техния темп на работа. За да спечелят повече? Не, със сигурност не, заплатите са замразени от 2006 г. насам ... За да спечелят стрес, умора, някои злополуки за

допълнителен труд и чифт и половина маратонки на месец. През 2008 г. бе създадена *скалата на Бутон* [1], през 2014 г., не трябва ли да се измисли *скалата на Пловдивския музикант*?

Друго нововъведение? Социалният диалог: след примамливите декларации на бившия Председател на Европейската комисия, Жозе Мануел Барозу ("социалният диалог е в ДНК-то на Европа"), бе необходимо за добрият български ученик да го приложи, По-сериозно, трябва да се признае, че Европейската комисия "насърчава" социалния диалог по свой начин, а именно, чрез финансиране на проекти за развитие на този социален диалог. В този контекст, Европейският комитет за социален диалог в сферата сценичните изкуства [2] предприе някои дейности, финансирани от Европейската комисия за развитието на социалния диалог в сферата на сценичните изкуства в България. Тъй като социалният диалог в частния сектор е съвсем немислим, защото никой артист, който работи за частни предприемачи, няма да се включи в профсъюз, директори на театри и оркестри смело са създали техен синдикат малко след присъединяването на България към ЕС, а след това бързо са се присъединили към европейската асоциация на оркестрите и театрите. Тази асоциация започна тогава преговори със Синдиката на музикантите- /СБМТД/, под егидата на Министерството на културата, което имаше грижата да уточни , че преговорите

/ КТДБ/, могат да се отнасят за всичко, с изключение на заплатите (!), което е изключителен прерогатив на министерството. Тристранните преговори (тъй като министерството бе представено като наблюдател и се изисква подписът му), бяха завършени след няколко месеца и бе подписано споразумението. Няколко седмици по-късно, министерството е променило решението си и информира "социалните партньори", че му е било невъзможно да приложи това споразумение, което е твърде "скъпо" (въпреки, че нито една разпоредба не се отнася за заплатите), но е съвсем свободно да се върне на масата за преговори. Новите партньори остават объркани от това.

Синдикатът на музикантите/СБМТД/, се опитва добре да се мобилизира срещу това да са все многобройни тези, които квалифицират положението със страшния термин "геноцид срещу култура", но теглото на годините, комбинирано с униинето, което сега изпитват всички тези анонимни жертви на прехода, едва ли ги насърчава да излязат на улицата, за да бъдат чути. Освен това, кой ли ще ги чуе?...

Този въпрос с делегирания бюджет, като този маскарад с колективното договаряне, илюстрират абсурдната ситуация, в която са потънали хора, които са изложени на една аутистична и презрителна държава, когато не е корумпирана и която дава повече средствата за да накара да работят нейните културни институции, като същевременно налага авторитарни решения. Да, но сега, от времето на съветския абсолютизъм, култура, както спорта, е трябвало да бъде витрина на режима, така че нейният бюджет достига в най-добрите си години зашеметяващо ниво (и вероятно безпрецедентно) от 13 % от държавния бюджет. Днес, ако практиките на държавата спрямо нейните културни институции са безспорно по-гъвкави по форма, толкова различни ли са те в същността си? От злополучното време на Тодор Живков, когато решенията са безмилостно вземани в името на побеждаващия социализъм, сега те са в името на други ценности, икономически много по-либерални, но усетени (с право или не), като абсолютни или тоталитарни. Въпреки това, масивната финансова неангажираност, в съчетание с липсата на правна рамка, политическа воля, партньорства и да го кажем просто, иновативни идеи за привличане на нови средства за живото изкуство, стига до нейната бавна и неумолима агония.

Всичко това е много тъжно, но вие ми кажете какво можем да направим, ние, европейците, от другата страна на бариера, станала поръозна и невидима, но без съмнение не е напълно изчезнала? Защо да се поема риска от превръщането на Европа в изкупителна жертва, като тя със сигурност няма волята да обогати оркестрите на тази страна, няма вече компетенцията да определя националните мерки в социална политика, като културната политика, и в допълнение, тя участва във финансирането на инфраструктурата, точно както има смелостта да докладва редовно за ниво на корупцията станало (или остава) ендемично?

Възможен отговор на този въпрос е може би във вица, че един стар словенски делегат, свикнал със европейските събрания на комитета за социален диалог за спектаклите на живо никога не е пропуснал да повтаря: "по времето на Тито, бяхме редовно свиквани в Белград, а днес трябва да ходим до Брюксел". Този виц изразява най-малко две неща: първо форма на разочарование от всички обещания, които се съдържат в обединението на тези две Европи под един и същ флаг, но

също съвсем реалната сила на думата на Брюксел за фирмите и ръководителите, които са запазили прекомерен респект спрямо всяка проява на власт дошла от горе.

Винаги съм изненадан, че по време на редовни пътувания до Източна Европа, състоянието ми на европеец, произхождащ от стара Европа неизменно ми дава право на един и същ вид въпрос: "Имаме ли право да ...", „Вярно ли е, че така трябва да стават нещата ... ". Оказва се, че правителствата, независимо от техния политически цвят, използват една и съща рецепта, " трябва да направим тази реформа, защото това е начинът, по който се случва в Западна Европа", дори насърчават без значение какво, защото така трябва да се направи. Това явно беше хитростта, използвана в България, за да оправдае "делегирания бюджет", както в Румъния или в Сърбия, за да се опитат да се наложи със закон, трансформацията в срочни трудови договори на трудови договори на музикантите от постоянните оркестри. За щастие, тези предложения за реформа бяха (поне временно) изоставени, защото западни европейци написаха на властите в тези страни, че тя е неточна и противоречи на европейската директива, която действа. Тази догма за нормата, например, не е само в прерогативите на страните от Източна Европа, тъй като тя е средство и на директора на Оперния театър в Рим, който опита да обоснове решението си за да уволни целия художествен персонал на тази институция, твърдейки лъжливо, че прави това, което вече е направено в Лондон, Париж и Мадрид.

Но най-малкото, което можем да кажем е, че днес ЕС изпраща до хората по-малко объркани послания и най-накрая не насърчаващи. Някак си, Европа има напълно шизофренична личност: дори ако културата и нейните проявления или зачитането на социалните ценности (браво на този, който ще успее да обясни какво е известния европейски социален модел и по какъв начин той разгръща своите предимства в целия континент) са представени, наети в красиви абстрактни и лирични речи, като основополагащи ценности на Европа, която има човешко лице, която защитава, това е съвсем друга реч, която се чува, но най-вече превърната във фактите. Тя е по-скоро авторитарната реч, пълна със заплахи за глоби и санкции, която призовава правителствата да предприемат стъпки за бюджетни икономии и насърчава икономическото развитие чрез свободната и лоялна конкуренция на вътрешния пазар, където социалната политика и националното данъчно облагане фактически се превръщат в проблеми за свободното предприемачество. Естествено, култура, основана на публично финансиране, тъй като по дефиниция е изключително уязвима, е тази, която в България, както в Испания, Италия и Холандия е сред първите, които трябва да бъдат жертвани.

В очите на българските музиканти, за които се опитвам тук да повтора, Европа със сигурност е отговорна за това, че не се чува, сякаш ако наистина го искаше, щеше да има правомощията да се изкаже много по-ясно и категорично, че успокояващите клишета за културата, която оформя идентичността на хората и народите, които тя обича. Това би било реч, която ще защитава тяхното съществуване, тяхното достойнство на работното място, **както културата, която сега изглежда те единствени искат да запазят от вятъра и вълните в един океан от презрение и безразличие.**

Никой не може да предскаже бъдещето, но много са музикантите в България, които живеят като вид, застрашен от изчезване. Представете си какви могат да са мислите им, когато преминават пред сградата на Представителството на ЕС в София.

[1] Това иронично откритие носи името на бившия главен изпълнителен директор на Сосиете Женерал, Данел Бутон, бе начин да се подчертае абсурдната пропаст между света на международните финанси от обикновените граждани с начина, по който възприемат стойността на парите. Една единица по скалата на Бутон съответства на 5 милиарда евро, тоест загубите, публикувани от Сосиете Женерал през 2008 година.

[2] В края на 90-те години, Главна Дирекция Заетост и социални въпроси на Европейската комисия, създаде Европейския секторен комитет за социален диалог с цел насърчаване на социалния диалог на равнище ЕС във всички сектори на икономиката. Днес има около четиридесет секторни комитети.